

1. go GAIA

Sarrera. Gizarte Antropologia eta honen ekarpenak Gizarte Langintzara

Edukien aurkibidea

1. Sarrera. Gizarte Antropologia eta honen ekarpenak Gizarte Langintzara
 - 1.1. Gizarte Antropologia. Zertan datza?
 - 1.2. Gizarte antropologiaren ikergaia: Kultura eta aniztasun kulturala.
 - 1.3. Metodo antropologikoa
 - 1.3.1. Metodo antropologikoaren fase deskriptiboa edo etnografikoa
 - 1.3.2. Metodo antropologikoaren fase analitikoa edo etnologikoa
 - 1.4. Antropologia aplikatuaren ekarpenak gizarte langintzara.
 - 1.4.1. Ekarpen teorikoak
 - 1.4.2. Ekarpen metodologikoak
 - 1.4.3. Ekarpen etikoak

1.1. **Gizarte Antropologia. Zertan datza?**

‘Antropologia’ hitza, *anthropos* (gizakia) eta *logos* (jakintza, zientzia) hitz grekoetatik dator. Hortaz, antropologiak pertsonak ditu aztergai. Modu soil batean esanda, antropologia gizadiari buruzko azterketa sistematikoa egitean datza. Definizio honek, hala ere, ez ditu antropologia eta gainerako jakintzagaiak bereizten laguntzen. Azken batean, historialariek, psikologoek, ekonomialariek, soziologoek eta beste alor askotan iharduten adituek ere gizadia dute aztergai modu batean edo bestean. Hau dela eta, antropologiaren ezagutzaren zabalera kontutan izanik, harekin batera bestelako izenlagunak erabiltzen dira, hala nola, ‘fisikoa’, ‘linguistikoa’ edo ‘soziala’, besteak beste. Hauek zera adierazten dute, gizakiaren ikerketa ezagutza eremu zehatz batera murrizten dela eta honela, antropologiaren azpi-disziplinak sortzen dira. Ikasgaia hau konkretuki, gizarte antropologiaz arituko da.

Gizarte antropologiak iraganeko eta gaur egungo kulturak (gizartean geureganatutako ohiturak eta giza jokamoldea arautzen duten erakundeak: familia, ahaidetasuna, antolaera politikoa, erlijio sistemak, e.a.) deskribatzen eta aztertzen ditu etnografiaren bidez. **Etnografiak** gaur egungo kulturen deskribapen sistematikoa egiten du. Bestalde, gizarte antropologiaren barnean posible da bestelako azpisailkapen bat egitea, kasu honetan aztertutako gairen arabera. Hala nola hiri antropologia, landa eremuko antropologia, garapenaren antropologia, elikaduraren antropologia, antropologia aplikatua, e.a.

Gizarte antropologiak norbanakoak ditu aztergai. Baina pertsonok taldean bizi garenez, gizarte kideak gara. Ondorioz, antropologiak norbanakoak gizarte kide diren heinean aztertzen ditu beti. Gizarte antropologiaren interesa giza jokamoldearen eta munduan barreneko **gizartean bakartasuna eta aniztasuna** ulertzea eta mundu osoko gizakiak uztartzen dituzten oinarrizko **parekotasunak aurkitzea** da. Xede hauek lortzeko, antropologoek herri ezberdin askori buruzko (iraganekoak eta gau egungoak) **azterketa**

sistematikoak burutzen dituzte eta **erkatze-teknikak** erabiltzen dituzte gizarteen arteko antzekotasunak eta desberdintasunak zehazteko. Beraz, antropologia gainontzeko gizarte zientzietatik bereizten duena bi gauza dira bereziki; alde batetik **ikergaia** eta bestetik hura aztertzeke erabiltzen duen **metodologia**. Hauetaz, aurrerago hitz egingo dugu.

Disziplina antropologikoa XIX. mendeko bigarren erdialdean jaio zen, okupazio kolonialaren testuinguruan hain zuzen ere. Antropologiak, bere sorrera garaian, herri kolonizatuei buruzko gizarte antolakuntzaz eta ohituretaz informazio baliogarria eskeini zien europear metropoliei. Kultur exotikoen ezagutza hau interes estrategikoa zuen europear gobernuentzako. Lehenengo antropologoek gizarte horien ahaidetasun sistemari buruz, ekonomiari buruz, tokiko gobernuari buruz eta beste gai estrategikoei buruz informazio sakona lortu zuten. Mendebaldeko gizarte kolonizatzaileek, aurreko informazioa erabili zuten haien interes ekonomiko eta politikoen onurarako.

Historikoki, antropologiaren gaia ‘gizarte primitibo’ edo ‘sinpleen’ inguruan eratu zen. Gizarte primitibo horiek, modu batean edo bestean, ‘gizarte zibilizatuei’ kontrajartzen zitzaielarik. Gizartearen ikuspegi dualista horretatik sortu ziren soziologiaren eta antropologiaren jakintza-arloak, batak gizarte konplexuak (modernoak) eta besteak gizarte tradizionalak zituztela aztergai. Gaur egun, antropologiaren aztergaia ez da ‘gizarte exotiko’ edo ‘primitibo’ horietan geratzen, XX. mendetik aurrera, gizarte konplexuak ere ditu aztergai.

Gizarte antropologiak gizarte sinpleak nahiz konplexuak aztergai dituenetik, ekarpen handiak egin dizkio gizakiaren ezagutzara. Horietariko garrantzitsuenetariko bat, bi gizarte mota hauek funtsez desberdintzat ez hartzea da, alegia. Honek, tradizionalki gizarte zientzien barruan mantendu izan den aurreiritzi batekin apurtzen du; gizarte sinpleak edo primitiboak, konplexuenekin aldentuta, gutxien garatuak daudenak direla. Aldiz, azken hamarkadetako antropologiak erakutsi izan duen moduan, kultura guztiak balio berdina dute eta aniztasun kulturala da nagusi.

Badira gizarte antropologiaren definizio ugari eta ez ditugu hemen guztiak jasoko. Aitzitik, definizio horiek amankomunean dituzten ezaugarriak izendatuko ditugu. Izan ere, hauetan dago, gure ustez, ezagutza arlo honen berezko izaera ulertzeko gakoa. Gizarte antropologiaren ezaugarri nagusiak hau disziplina enpirikoa, holistikoa, konparatzailea eta transkulturala izatea da.

Gizarte antropologia zientzia **enpirikoa** da honen ezagutza eta ondorioak errealitatearen behaketa sistematikoaren ondorioz lortutakoak direlako. Gizarte antropologiak ez du bere jakintza dedukzio abstraktuetatik lortzen (beste disziplina askok bezala, hala nola, historia, filosofia, matematika...) giza errealitatea eta esperientziatik baizik.

Antropologiak gizakiak bere osotasunean aztertzen ditu. Antropologiaren bestelako ezaugarri bereizgarria honen izaera orokorra eta erkatzailea da, bere ikuspegi **holistikoa**, alegia. Gizarte antropologiak, edozein fenomeno soziala aztergai duela, bertan ematen diren elkareragin guztiak hartzen ditu kontutan. Errealitatea modu holistiko batean aztertzeak, irizpide ugari kontutan izateak suposatzen du hala nola, denbora (azterketa sinkronikoa eta diakronikoa), espazioa, ekonomia, politika, ideología, e.a. Beraz, antropologiaren aurkikuntzak ez dira populazio, talde, klase, nazio, garai edo toki bakar batez arduratzen. Antropologoek giza talde bati edo zibilizazio jakin bati buruzko azterketatik ateratako ondorioak beste talde edo zibilizazioei buruz egindako azterketetan ateratakoekin erkatu beharra nabarmentzen dute etengabe. Zentsu honetan, antropologia konparatzailea da.

Gizarte antropologia **konparatzailea** dela diogunean, errealitatean hark erabilitako metodologiaren berezko ezaugarri batetaz ari gara. Antropologiak gizarteak konparatzen ditu edo zorrotzago esanda, gizatalde ezberdinen ezaugarri kulturalak erkatzen ditu. Prozesu hau **modu sistematiko** batean egiten du, hau da, prozedura antolatua, arautua eta zuzendua da.

Azkenik eta orain arte ikusitakoa kontutan izanik, gizarte antropologiak ezagutza **transkulturala** eskeintzen duela aipatu behar da. Zentsu honetan, ez du bakarrik kultura baten elementuen erkaketa egiten baizik eta kultura askoren arteko ezaugarriena. Ondorioz, gizarte antropologiak **aniztasun kulturalaren** berri ematen du eta hau da azken batean haren aztergaia. Mundu osoko herriek balio, arau, sinismen eta jarduera desberdinak dituzte. Gizarteak askotan kultur eredu desberdin horien arabera bereizten dira elkarren artean. Erkaketa metodoari esker, mundu osoko herrien eta komunitateen arteko antzekotasunak eta ezberdintasunak zehaztea posible da eta hauxe da, hain zuzen ere, antropologiak egiten duena.

1.2. Gizarte antropologiaren ikergaia: Kultura eta aniztasun kulturala

Antropologia beste gizarte zientzietatik bereizten duenak haren ikerketa objektua eta hura aztertzeke erabiltzen duen metodologia dira. Hitz gutxitan esanda, gizarte antropologiaren ikergaia Kultura eta honek hartzen dituen forma eta eredu anitzak dira. Benetako zailtasuna, ordea, kultura zer den definitzea da.

Kultura hitzak latinetik dator, 'cult' erroak landu, hazi edo laboratu esan nahi duelarik. Gizarte zientziek askoz beranduago bereganatu zuten kultura kontzeptua. Kasu honetan, jakintzaren hazkuntza edo laborantza izendatzeko. Antropologiari dagokionez, honen definizio bakarra eta zehatza eskeintzea ezinezkoa da izan ere, korrante antropologiko bakoitzak berea sortu egin du. Are gehiago, antropologoek ezberdinki ulertzen dute kultura. Hau dela eta, kulturaren definizio bakarra lortzea zaiatu beharrean, haren ezaugarri garrantzitsuenak eta ukaezinak aztertzeraz goaz.

Kultura oinarrizko kontzeptua da antropologian. Honekin gizarte bateko kideek ikasitako eta elkarrekin amankomunean dituzten ideiak eta ekoizpenak adierazten ditugu. Kultura, bada, hainbat kidek bat duten bizimoduari deritzo eta horren barruan

gizarte jakin baten baitan belaunaldiz balaunaldi jasotako balio, siniste eta arauak biltzen dira. Hortaz, kulturaren ezaugarri orokorrak hurrengoak dira.

Kultura ez da biologikoa. **Kultura gizakien bereriazko ezaugarria** da, konkretuki, beste animalietatik bereizten gaituena. Zentsu honetan, kultura biologiari kontrajartzen zaio gizakiok naturatik eta animaliangandik bereizten garen moduan. Hala ere, gizakiok kultura transmititzen dugu heredentzia biologiko bati esker. Hortaz, kultura ikastea eta zabaltzea alde aurretik edo *a priori* dauzkagun gaitasun biologiko batzuei esker posible da, konkretuki gure sistema kognitiboarekin erlazioa duena. Gizakion bereizgarria pentsamendu sinbolikoa da eta honekin loturik, **hizkuntza** garatu dugu. Honek zera suposatzen du, adierazle batzuen gainean esanahiak ezartzeko ahalmena daukagula eta modu honetan ihardugula gure ingurunea aztertzerakoan. Ikaskuntza sinbolikoa errealitatea irudikatzeko erabiltzen ditugun esanahiez hornitutako hautazko unitate edo ereduak dira, hau da, elkarki, ideia abstraktuak komunikatzeko erabiltzen ditugun kontzeptuzko tresnak. Animalio ingurune aldakorrean bizi gara eta ondorioz honekiko egokitzapena ezinbestekoa da guretzat. Gizakiok inguruneari biologikoki baina batez ere, kulturalki egokitzen gara. Gainontzeko animaliak ordea, biologikoki egokitzen dira soilik. Are gehiago, gizakion kasuan, egokitzapen kulturala ezinbesteko ezaugarria bihurtu da bizirik irauteko. Honi esker, testuingurua eraldatzeko gaitasuna garatu dugu.

Gizakien bereizgarria den ezaugarri nagusi hori, kultura alegia, **ikasia** da. Kultura ez da geneen bitartez jasotzen ditugun ezaugarri fisikoen modukoa. Aitzitik, enkulturazio prozesuaren bidez bereganatzen dugu, hau da, gizarte-elkarekintzez osatutako prozesua jarraituz. Aurreko guztiaren ondorioz, **kultura beti taldekoa eta kolektiboa** izango da, hau da, ez dago kultura indibidualik. Kultura existitu eta transmititu egiten da norbanakoak talde kideak diren heinean. Ezaugarri honen ondorioz, kultura denboran zehar mantentzen da, beste modu baten esanda, pertsonak desagertu gaitzke baina gure kulturak iraungo gaitu. Hau posible da bakarrik kultura banakotasunaren gainetik dagoelako eta **belaunaldi batetik bestera transmititzen delako**.

Kulturak, biologia eta psikologiarekin batera, giza esentzia osatzen du. Aipatu dugun moduan, kultura taldekoa da eta belaunaldi batetik bestera transmititzen da. Honek zera dakar, **kultura ikasia** dela. Kultura zehatz baten ikasketa prozesuari **enkulturazioa** deritzo. Enkulturazioa, jendeak gizarte-elkarrekintzez bere kultura ikastea eta bereganatzea posible egiten duen prozesua da. Gizakiok bi modutara bereganatzen dugu kultura, kontzienteki (hezkuntza arautuaren bidez, adibidez) eta inkontzienteki (arautu gabeko elkarrekintzen bidez). Azken honekin loturik, jakin behar dugu pertsonok askotan gure kulturaren gauza garrantzitsuak ikasten ditugula modu mekaniko edo automatikoan beste taldekideekin ari garenean edo gure egunerokotasunean.

Kultura belaunaldi batetik bestera transmititzen da baina honek ez du esan nahi hau estatikoa eta aldaezina denik. Izan ere, **kultura errealitate egonkorra eta aldakorra da aldi berean**. Kulturak aldatzen dira taldekideek eta egoera soziala bera hórrela egiten dutelako. Baina honek bizi ditzazkeen aldaketen gain unitate baten moduan identifikatzen jarraitu ahal izateko ezinbestekoa da haren elementu eta ezaugarri batzuk denboran zehar aldatu gabe mantentzea. Kultura horren bestelako ezaugarri batzuk azkarrago eraldatuko dira. Baina kultura batean iraunkor mantentzen diren elementu edo ezaugarri horiek gizatalde horren **egitura soziala** adieraziko dute (ahaidetasun sistema, erlijioa, hizkuntza, ekonomia sistema, e.a.). Hauek dira kultura bat denboran zehar honela bereiztea posible egiten dutenak.

Bestalde, kulturaz ari garenean letra larriz ala xehez ari bagara ondo bereizten jakin behar dugu. **Kultura** (letra larriz) gizakiaren **ezaugarri unibertsalaz** ari da, konkretuki, beste animalia espeziengandik bereizten gaituena. Gizakiek oinarrizko ezaugarri berdinak dituzte mundu osoan zehar. Hauei, kultur unibertsalak deritzo, hau da, gizartearen jokamoldearen oinarrizko ezaugarriak, alegia. Hala ere, unibertsal hauen eduki zehatza gizarte batetik bestera alda daiteke eta zentsu honetan **kulturak** (letra xehez eta pluralez) sortzen dira. Gizatalde bakoitzak bere kultura garatzen du edo beste modu batean esanda, bere testuingurura egokitzeke eta taldekideen arteko erlazioak

ulertzeko berezko modua sortzen du. Zentsu honetan, **aniztasun kulturala** sortzen da eta hauxe da, hain zuzen ere, ikerketa antropologikoari gehien interesatzen zaiona; gizataldeek ekoiztutako berezko kulturak, alegia.

Kultura **integrala** da. Halakoa da gizakion bizimoduarekin erlazioa duten aspektu guztiak baldintzatu eta eraldatzen dituelako. Eguneroko hizkeran, jende gehienek ‘kultura jaso’ izendatzeko erabili ohi du kultura hitza, alegia, Shakespeareren idazlanak, Beethovenen sinfonía, Michelangeloren eskultura, gourmeten sukaldaritza, eta tankerakoak. Antropologoak berriz, askoz adiera zabalagoan erabiltzen dute hitz hori: gizarte bateko kideek ikasitako eta elkarrekin bat dituzten ideiak eta ekoizpenak barne hartzen dituzte. Kultura, bada, hainbat kidek bat duten bizimoduari deritzo, eta horren barruan gizarte jakin baten baitan belaunaldiz belaunaldi jasotako balio, sineste eta arauak biltzen ditu beste askoren artean. Ondorioz, taldekideen eguneroko bizitzari arreta jarritz posible da kultura zehatz bat aztertzea izan ere, kultura pertsonen pentsatzeko modua, sentitzeko modua eta ekiteko modua baldintzatzen baitu. Zentsu honetan, gizarte antropologiak kultura aztergai duenez disziplina holistikoa izan behar du derrigorrez eta norbanakoak bere osotasunean aztertu; lehenaldia, orainaldia eta geroaldia kontutan hartuz. Banakakoa nahiz taldea, hauek inguratzen duten beste guztiarekin batera uler daitezke bakarrik.

Azkenik, jakin behar dugu kultura zehaz bat osatzen dituzten elementuak eta alderdiak **materialak eta ez materialak** direla. Kultur elementu materialen artean harekin garatu edo erlazionatzen diren objektuak (etxea, sukaldatzeko tresnak, garraiobideak, jazkera, aisialdirako materialak, e.a.) ditugu. Bestalde, kultura ez materiala taldearen ezagutza, ideiak, sentimenduak, jakintza, balioak, arauak, eta bestelakoak osatzen dituzte.

1.3. Metodo antropologikoa: etnografia eta analisisia.

Metodologia hitza grekotik dator eta haren definizio etimologikoa ‘haratago’ (*meta*), ‘bidea’ (*ados*) eta ‘ikasketa’ (*logos*) da, hau da, ‘ikasketarako bidea’. Hauxe da, hain zuzen ere, antropologiaren bereizgarria den bigarren ezaugarria, alegia, kulturaren (haren ikerketa objektua dena) ikasketarako erabiltzen duen berezko bidea edo modua.

Metodo antropologikoak ondo berezitutako bi fasez edo urratsez osatua dago eta horietariko bakoitzean ikerketa teknika bereziak erabiltzen dira. Metodoaren lehenengo urratsari fase deskriptiboa edo etnografikoa deritzo eta bigarrenari berriz, etnologikoa.

Hasiera batean, antropologiak exotismoz beteriko ezagutza ekoizten zuen hura urruneko gizarte primitiboak edo tradizionalak baino ezin zituela aztertu pentsatuz. Horregatik, gaur egun ere, antropologoei kostatu egiten zaie bidaiari nekaezin edo galdutako tribuen aurkitzaile gisa irudikatzen dituzten klixeeetatik aldentzea. Hala eta guztiz ere, **lekuan lekuko lana** deritzana jarraitzen du izaten jakintza-arlo honen bereizgarri, hau da, aztergai diren populazioak denbora aski luzez eta bertatik bertara behatzea. Berezko teknika hau ezagutzaren lehenengo fasean edo fase deskriptiboan taxutzen da.

1.3.1. Metodo antropologikoaren lehenengo fasea: fase deskriptiboa edo etnografia

Gaur egungo esperientzia etnografikoak urrun daude exotismo bila egindako bidaia hutsak izatetik. Lekuan lekuko lana aztertutako fenomenoaren izaera berari dagokio eta ez gertakizun hauek gizatalde tradizional edo primitibo batenak izatea.

Etnografia, edozein fenomeno kulturalaren lehen mailako ikerketa pertsonalari deritzo. Azterketa *in situ* egiten da, hau da, hura gertatzen den tokian eta momentuan bertan. Ondorioz, antropologoak egin behar duena aurretik zehaztutako denbora batez gizatalde edo komunitate horretara higitzea da. Hauxe da, hain zuzen ere, lekuan lekuko lanaren berezko ezaugarria, alegia, antropologoak beste disziplinetako ikerlariak ezezik, ikertzen ari duen komunitatean bertan aritzen dela. Askotan, ikerketa irauten duen bitartean, ikergai duen gizataldearekin bizi egin behar du antropologoak. Honen arrazoia zera da, kultura-egitateak inplizituak edo oharkabekoak zaizkie sarritan kultura zehatz baten parte-hartzailei. Kultura, instituzioetan edo arauetan baino gehiago, inkontzienteki bizi izaten diren jarduteko edo pentsatzeko moduetan adierazten da eta horregatik, behaketa zuzena bilakatzen da hura antzemateko tresna eraginkorra.

Bestalde, antropologia disziplina **empirikoa** da. Honek esan nahi du ezagutza bera eguneroko esperientziatik jasotzen duela eta ez laborategietako esperimenduetatik. Hau dela eta, praktika soziala bera du aztergai.

Metodo antropologikoaren lehenengo fase edo urratsa hau aztertzen ari garen errealitate soziala osoaren deskripzioa egitean datza. Halako deskripziorik egiteko, lehenik eta behin horren behaketa **sistematikoa** egin beharko dugu. Sistematikoarekin esan nahi da antropologoak aztergai duen gizataldearen jarraipen arautua egin behar duela. Modu honetan, ikerketa objektuarekin harremana duen informazio guztia ondo definitutako urratsak jarraituz lortuko du.

Ikerketa prozesuaren lehenengo fase honetan badira informazioa jasotzeko antropologiak erabiltzen dituen hainbat **teknika**. Hauetariko garrantzitsuenak; behaketa partehartzailea, landa kuadernoa, bizitza kontakizuna, berriemaile pribilegiatuak (elkarrizketa), autobiografia eta eztabaida taldeak. Informazioa jasotzeko teknika hauek, edozein azterketa antropologikoa egiten ari garela behar dugun informazio etnografikoa jasotzeko erabili ditzazkegun tresnak dira. Hauek erabiliz lortuko dugun informazioa erabaikorra izango da aurrerago gure ikerketa objektuaren ezaugarrietaz ohartzeko.

Dударик gabe, landa lana metodo antropologikoaren berezko teknika da eta honen testuinguruaren barnean garatuko dira gainontzeko teknikak. **Landa lana** edo **lekuan lekuko lana** ikertu nahi dugun errealitate sozial horren inguruko informazioa *in situ* jasotzean datza. Hala ere, tokian tokiko ikerketa beste komunitate edo herrialde horretara joan aurretik hasten da. Edozein landa lana egin aurretik, ikerlariek antropologiaren inguruko hainbat alderdi teorikori buruzko ezagutza sakona behar dute. Aurretiazko ezagutza horrek garrantzia handia du landa laneko ikerkuntzaren nondik norakoak finkatzeko. Horretarako, gai jakin bat ikertzeko estrategiak zehaztu eta ahalik eta daturik gehien biltzeko metodorik egokiena aukeratu beharko dugu. Hau dela eta, zuzeneko landa lanarekin hasi aurretik, antropologoen liburutegi edo fitxategietako datuak aztertzen dituzte lehenago haien ikerketa objektuari buruz idatzi dena ezagutzeko asmoz.

Datu guzti hauek bildu ondoren, etnologoak aztertu nahi duen gizartera joango da bizitzera gizarte horretako erakundeak eta balioak aztertu ahal izateko. Hau da behaketa metodo partehartzaile baten oinarria, eta batzutan, aztergai hartutako taldearen hizkuntza eta kultura ikastea eskatzen du, talde horren eguneroko zereginetan parte hartzeaz gain. Beste batzutan, ikertu nahi dugun gizatalde hori oso arrotza ez zaigunean edo gugandik oso urrun ez denean bizi, ez da beharrezkoa izaten bertan bizitzera joatea. Kasu hauetan ikerketa iraunkorrak egitearekin nahiko izaten da. Bi kasuetan ordea, momentu zehatz honetan sortzen da ‘bestea’-rekin lehenengo harremana eta hura gertatzen denean, kontziente izan behar gara hainbat aspektu etikoetaz. ‘Bestea’-rekiko erakusten dugun jarrera, hark gurekiko erakutsiko duen jarrera baldintzatuko du ere. Edozein kasutan, erlazio mota hauen nondik norakoak beti ikertzailearen ardura izango dira bera baita komunitate hori aztertzea eta bertan sartzea erabaki duenak.

Lekuan lekuko lanaren bi euskarriak **behaketa partehartzailea** eta **landa kuadernoak** dira. Edozein kultura eta jokamoldearen berri ikasteko bide nagusien artean zuzeneko behaketa edo behaketa partehartzailea dugu. Aztertzen ari garen pertsonen kokaleku fisikoaren eta eguneroko jardueren gaineko deskribapen zehatzak

egitean datza. Ezinbestekoa da gizatalde horren egunerokotasuna aztertzea. Horretarako, ez da nahikoa izango errealitatea ikustearekin errealitate horri begiratu behar zaio. Gauza bat begiratzeak, hura ikustea baino intentzio handiagoa inplikatzeko du, izan ere ekintza horretan helburu bat badagoela suposatzen du. Modu honetan, antropologoak aztergai duen komunitatearen egunerokotasunean parte hartzen duenean, gizatalde hori barrutik aztertzeko posizio pribilegiatua lortzen du. Antropologoei hasieran informazio asko izkutatzen zaie baina taldearen konfidantza irabazi dutenean, orduan bai hasi daitezela talde hori benetan ezagutzen. Beraz, hurbiltze arazoak-gaiztatzeko konfidantza-harremanak ezarri behar dira. Ikertzaileak pazientzia izan behar du eta aztertutako subjektu edo taldearekin harremanak estutu, izan ere ezin baitzaio eskatu edonori bere bizitzako gauza pribatuak berez eta besterik gabe kontatu diezazkigun. Edozein kasutan, konfidantza hartze honen gorabeheran daude bai kontalaria zenbateraino irekiko den, bai haren informazioaren kalitatea.

Behaketa partehartzailea printzipioz oso erraza dela eman dezakeen arren, lanarekin oso zorrotzak izatea eskatzen du. Tokian tokiko ikerlanarekin hasi baino lehenago beharrezkoa den informazioa jasotzeko lan horretaz gain, behaketa partehartzailea irauten duen bitartean ere lortzen dugun informazioa jasotzen oso zorrotzak izan behar gara. Informazio guztia landa kuadernoan bilduko dugu.

Landa kuadernoan, antropologoak tokian tokiko ikerlana irauten duen bitartean jaso duen informazio guztia biltzen du modu sistematiko batean. Irizpide nagusia, gure ikerketarako interesgarria izan daitekeen edozein informazioa modu argi eta zehatz batean izango da. Hau dela eta, zorrotzak izan behar gara landa kuadernoan betetzen eta gerorako daturik ez utzi. Askotan, landa kuadernoan beste erraminta batzuk erabiliz jaso den informazio hori osatzeko erabiltzen da, adibidez, grabagailuak, bideokamarak, e.a. Orduan, landa kuadernoan informazio honen produkzio testuinguruaz mintzatuko gara; nola sentitu garen, nola uste dugu sentitu dela berriemailea, bere gorputzaren jarrera, inguruaren deskribapena, e.a.

Edozein gizataldearen bizimoduan parte hartzen dugunean, halabeharrezkoa da pertsonekin topo egitea eta komunikatzea. Zentsu honetan, antropologiak elkarrizketa hauek bideratzeko eta hauetatik ahalik eta informaziorik erabilgarriena lortzeko hainbat teknika erabiltzen ditu baita ere.

Bizitza-kontakizunak areagotu ziren antropologiako ikerbide moduan Lehen Mundu Gerraren ostean. Orduan konturatu baitziren dokumentu biografikoen tratamendu antropologikoaren balioaz. Teknika honen helburua ez zen norbanakoen nortasunari buruzko informazio zehatza jasotzea baizik eta gizarte osoaren inguruko informazioa jasotzea norbanako hauen lekukotzan oinarrituz. Taldearentzat garrantzitsua eta adierazgarria den hori izaten da ere norbanakoentzat hortaz, norbanakoen bizitza aztertuz iritsi gaitezke gizarte osoarenak ezagutzera ere. Horretarako, kontutan izan beharko dugu beti talde osoaren aspektu adierazgarriak ezagutzea dela helburua eta ez pertsonen biografia hutsak.

Pertsonengandik informazioa jasotzeko beste modu bat **berriemaile pribilegiatuena** da. Gizatalde guztietan badira beti tokiko kulturaz informazio aberatsago eta sakonagoa duten pertsonak. Pertsona hauen konfidantza bereganatzea ezinbestekoa da eta behin hori lortuta, oinarrizko berriemailean bilakatu daiteke. Esan bezala, berriemaile hauek dagokion gizarteko kultur ereduaren gaineko barne-ikuspegia ematen diete antropologoei. Horregatik, antropologoen, oinarrizko berriemaileak aukeratzean komunitateari buruzko ezagutza sakona dutenak hautatzen saiatzen dira.

Bai bizitza-kontakizunen teknikan nahiz berriemaile pribilegiatuen teknikan ere, **elkarrizketak** egingo ditugu. Elkarrizketa gizarte zientzietan informazioa biltzeko askotan erabiltzen den teknika da. Elkarrizketen bidez 'bestea'-ren iritzia ezagutzen dugu. Hauek, zuzenduak, ez-zuzenduak ala erdi-zuzenduak izan daitezke.

Antropologoen **egituratu gabeko elkarrizketa (ez zuenduak)** ugari erabiltzen dituzte. Hauetan, alde zuzenetik mugatu gabeko galderak egiten zaizkie berriemaileei,

beren kulturari buruzko ikuspegiak eskuratzeko. Askotan jorratu nahi dugun gaiari hurbilpen zeharkakoa egiten dugu solaskide informalarekin. Honek, ikertzailearen aldetik jarrera enpatikoa eskatzen du eta ahalik eta neutralagoa izatea gure partetik.

Askotan, elkarrizketa hauetan bildutako datuei jarraiki, aztergaitzat hartuko duten gaiarekin lotutako alderdi zehatzetan oinarritzen dira antropologoak. Orduan, **elkarrizketa egituratuak** lantzen hasten dira. Elkarrizketa mota hauek lehenago landu behar dira eta ondo prestatuta eraman. Askotan, galdera multzo berdina pertsona ezberdinei egiten zaie geroago emaitzak aldendu ahal izateko.

Azkenik, **elkarrizketa erdi zuzenduak** edo egituratuak aurreko bien arteko batura dira. Hauetan, elkarrizketatuari libreki hitz egiten uzten zaio baina beti ere, aldeztatik aurretik prestatu ditugun galdera zabalei erantzun.

Edozein elkarrizketa egiten ari dela **entzute aktiboa** jorratu beharko du antropologoak. Honek zera inplikitzen du, berriemaileak kontaktzen ari diona momentuan prozesatzeko, laburtzeko eta horren gainean galderak egiteko gai izan behar duela.

Dakigun moduan, antropologoek aztergai duen gizataldea osatzen dituzten pertsonengandik jasotzen dute informazio osoa. Pertsona hauekin adosten dituen bilerak edo topaketak banakakoak ala taldekoak izan daitezke. Taldean informazioa jasotzeko teknikarik erabiliena **eztabaida taldeak** dira. Ideia nagusia zera da, aldeztatik gure helburuei erantzuteko asmoz sortu dugun eztabaida talde batetik beharrezkoa dugun informazioa lortzea da. Teknika hau berriemaile soiletan oinarritzen diren beste teknikak baino zailagoa da eta esperientzia handiagoa eskatzen du antropologoaren partetik. Horretaz aparte, askatasunez hitz egiteko, partaideek gutxieneko konfidantza izan beharko dute beraien artean eta baita antropologoarekiko ere.

Hauek dira, modu orokor batean esanda, antropologiak bere ikergaiari buruz informazio deskriptiboa edo etnografikoa jasotzeko erabiltzen dituen teknika aipagarrienak. Hauen aplikazioaren ondorioz, aztergai dugun gizatalde edo fenomeno sozialari buruzko deskribapena edo testu etnografikoa lortzen dugu. Testu etnografikoa lortu dugunean hurrengo pausuari emango diogu hasiera, analisi faseari alegia.

1.3.2. Metodo antropologikoaren fase analitikoa edo etnologikoa

Esan bezala, lehenengo urratsaren amaieran antropologoek testu etnografikoa lortzen dute. Informe etnografikoa informazioa jasotzeko hainbat tekniken aplikazioaren ondorioz eta hauen bitartez lortutako datuen antolakuntza sistematikoaren emaitza da. Hau da, aurreko ikerketa lana guztiaren emaitzak **etnografia** deritzon **monografia deskribatzaile** batean jasotzen da. Deskribapen etnografikoa idaztean, etnologoek arreta handiz ibili behar dute. Bildutako landa ohar, argazki edota bideo zein zinta grabaketak, ikesten bidez jasotako datu kuantitatiboak batera, arreta handiz landu behar dira aurreiritziak, itxuraldaketak eta hutsegiteak murrizteko.

Informe honen gainean eta antropologoak, lekuan lekuko lana hasi aurretik aurkitutako informazio teorikoa kontutan hartuz, datuen analisia edo etnología egingo da. Datu guzti hauek aztertzean, hainbat iturrietatik (berriemaileak, erroldak, behaketa zein agirietako materialak...) ateratako ondorioekin erkatu behar dituzte. Horrez gain, argi eta garbi bereizi beharko lituztekete aztergai hartutako pertsonen ikusmolde horren gaineko bere interpretazioa.

Informe etnografikoa azterketa antropologikoaren lehengaia izaten da. Momentu honetan, aztergai dugun komunitatearen iritzia jaso egin dugu dagoeneko eta horren ondoren antropologoaren hausnarketaren garaia izango da.

Emaitza onak izateko, edozein datu etnografiko sortaren inguruko azterketa kultural egokia egiteko oinarri teoriko ona izan behar dugu. Horretarako lekuan lekuko lana hasi baino lehenago egindako berrikuste bibliografikoan oinarrituko gara. Errepasu teoriko honek gure gaiaren inguruan egindako aurretiko ikerketak ezagutzen, ezagutza beharrak hautematen edo lan bikoitza ez egiten lagunduko digu. Horretaz aparte, antropologia disziplina konparatzailea den heinean, erreferente anitzak erabiltzen ditu bere ondorioak lortzeko.

Laburbilduz, metodo antropologikoaren azkenengo fase hau, etnologikoa, aurreko fasean lortutako datu etnografikoen azterketa eta konparaketa egitean datza. Analisiaren ondorioz, antropologoak ikertu duen fenomeno sozialaren inguruko teoria eta ondorio berriak lortuko ditu. Askotan ere, ezagutza honek balizko arazo sozialak ezagutzeko, baloratzeko eta konpontzeko balio izaten du. Ikerketaren helburua hauxe denean, **antropologia aplikatuaren** eremuan ari gara. Antropologia eta gizarte langintzaren arteko lotura aztergai dugularik, hemen gertatzen da bien arteko batasuna eta elkarharremana. Antropologia aplikatua deritzonak edozein gizataldean esku-hartze programa bat diseinatzeko, testuinguru horri buruz aurretik ezinbestekoa den ezagutza eskeintzen du.

1.4. Antropologia aplikatuaren ekarpenak gizarte langintzara.

Antropologia eta gizarte langintzaren arteko elkarrekiko menpekotasuna errealitate bat da zientzia testuinguruan non disziplina aniztasuna oso ezaugarri positiboa den. Oso modu laburbilduan antropologiak izaera guztiz praktikoa duen gizarte langintzari edozein giza egitatean eskuhartzeko beharrezkoa den aurretiko ezagutza teorikoa eskeintzen diola esan dezakegu. Hala ere, ikuspegi holistiko batetik abiatuta, antropologiaren ekarpenak esparru teorikoatik baino haratago doaz.

Kottak-en hitzetan (2007), antropologia norbanakoen, gizataldeen nahiz komunitateen ezaugarri kulturalen aniztasuna modu holistiko, sistematiko eta

konparatibo batean aztertzen duen gizarte zientzia da. Izaera konparatzailea da, hain zuzen ere, gainontzeko gizarte zientzietatik bereizten duena disziplina hau. Edozein kasutan, antropologiak hiru motatako **ekarpenak** egiten dizkio gizarte langintzari, hala nola, **teoriko, metodologiko eta etikoak**.

Antropologia aplikatuaren ikergaiak, antropologia teorikoarena bezala, Kultura eta aniztasun kulturala dira. Bien arteko ezberdintasun nagusia lehenengoak izaera eta helburu guztiz praktikoa duela, bigarrena guztiz teorikoa delarik. Baina honek ez du esan nahi antropologia aplikatuak teoria erabiltzen ez duenik. Errealitatean izaera teorikoa eta praktikoa du aldi berean. Zentsu honetan, antropologia aplikatuak testuinguru soziokulturala ezagutzeko informazio baliogarria eskeintzeaz gain (antropologia teorikoak egiten duen moduan), bertan aldaketa soziala sustatzeko diagnostikoa eta estrategiak proposatzen ditu ere. Laura Bartoliren ustez, antropologia aplikatua, norbanako eta gizataldeen bizi baldintzen egoera hobetzeko beharrezkoak diren teoriak, metodoak eta teknikak eskeintzen ditu (2007).

Esandako guztiaren ondorioz, antropologia aplikatuaren helburua guztiz praktikoa da izan ere honek arazoduna izan daitekeen edozein egoera soziala eta kulturalari konponbidea bilatzea du helburu. Antropologia aplikatuak komunitate batek sustatzen dituen aldaketak ekonomikoak, sozialak, teknologikoak, kulturalak, e.a. izan daitezke. Aldaketa guzti hauekin bilatzen dena pertsonen bizi kalitatea hobetzea delarik.

Zentsu honetan, antropologia aplikatua eta gizarte langintzaren arteko interdependentzia oso garrantzitsuak dira arazo sozialak ezagutzeko, baloratzeko eta haei konponbidea bilatzeko orduan. Gizarte langintzaren helburua arazo sozialen prebentzioa eta modu honetan pertsonen, familien, taldeen, erakundeen nahiz komunitateen gizartratzea denez, antropologia aplikatuaren ekarpenak ezinbestekoak ditu. Modu honetan, gizarte bateratua lortuko da non gizakideen bizi kalitatea eta ongizatea errealitatea izaten den.

1.4.1. Ekarpen teorikoak

Antropologia aplikatuak, gainontzeko gizarte zientzien moduan, gizarte langintzak eskuhartu behar duen errealitate horretaz beharrezkoa duen aurretiko ezagutza errealista eta sakona eskeintzen dio.

Antropologia aplikatuak eskeintzen duen ezagutza teorikoak ahalbidetzen dio gizarte langileari haren lana zuzendu behar duen gizataldearen egitura soziala, prozesu soziala, aldaketa soziala, ohiturak eta orokorrean esanda, kultura bera hobeto ezagutzen eta ulertzen. Hau ezinbestekoa da, batez ere, gizarte langileek beti ‘bestea’-rekin lan egiten dutela kontutan izaten badugu. Ezinbestekoa da ‘bestea’ horri buruzko aurretiko ezagutza izatea ez badugu nahi, behintzat, gure lana aurreiritziz eta etnozentrismoz josi.

Laburbilduz, gizarte antropologiak errealitate sozialak eskeintzen duen ezagutza holistiko eta transkulturalari esker, gizarte langilea gai izan daiteke edozein arazo soziala aztertzen eta horren gainean eskuhartze bat diseinatzen, planifikatzen eta aurrera eramaten.

1.4.2. Ekarpen metodologikoak

Antropologia aplikatuak gizarte langintzari egin diezaizkion ekarpen metodologikoak, ezagutzara heltzeko erabiltzen duen metodo antropologikoaren abantailetan dago hain zuzen ere.

Metodo antropologikoaren ekarpen garrantzitsuenak lehenengo fase etnografikoan datza edozein komunitatea eta gizataldearen ikerketa intentsiboa egiteko informazioa *in situ* jasotzeko erabilitako teknikei esker. Hauek, gizarte langileari

eskuhartu behar duen errealitateari buruzko informazio errealagoa eta gertukoagoa lortzen laguntzen dio. Gainera, metodo antropologikoak gizarte langintzaren profesionala aztergai duen komunitatearekin harremanetan jartzen du. Honek, aurrerago eskuhartzean bertan emango diren beste faseetarako beharrezkoak diren ahalmenak garatzen lagunduko du hala nola, profesionala eta komunitatearen kideen arteko elkarezagutza, konfindantza, datu guztiak enpirikoki aldentzeko aukera, e.a.

Laburbilduz, metodo antropologikoak gizarte langileari bere lana burutzeko beharrezkoa duen informazioa tokian bertan jasotzen ahalbidetzen dio eta honek zera inplikatzeko du, gizarte langileak bere eskuhartzea hasi baino lehenago, aztergai duen komunitatearekin harremanetan jartzen dela lehen eskuko informazio baliogarria lortuz. Honek, azkenengo puntuarekin elkarlotzen du.

1.4.3. Ekarpen etikoak

Esan bezala, metodo antropologikoaren ekarpen garrantzitsuenen artean, gizarte langintzaren profesionalak aurrerago eskuhartu behar duen komunitatearekin harremanetan jartzen dela da. Baina antropologia aplikatuak eskeinen duen ezagutza transkulturala eta lekuan lekuko informazioa jasotzeko, profesionalak alde aurretik pertsonekin lan egiteko beharrezkoak diren hainbat gaitasun etikoak ondo garatzea dakar. Zentsu honetan, antropologia aplikatuak 'besteak'-ekin lan egiten ikasteko beharrezkoak diren gaitasun bertebralak eskeintzen dizkio. Gizarte langintzan 'besteak'-z ari garenean gizarte zerbitzuen erabiltzailetaz edo eskuhartze programa bat zuzentzen den edozein komunitateaz ari gara.

Antropologiaren ekarpen etikorik nagusia giza aniztasuna antzematen, ulertzen eta errespetatzen jakitea da. Honi esker, gure praktika profesionalean edozein 'zentrismo' mota ekiditzen zaia gaitzekelarik.

‘Bestea’, ezinbesteko kategoria analitikoa da antropologiarentzat. Lehenik eta behin, ‘beste’-tzat, ‘ni’ edo ‘gu’ ez garen beste guztia hartzeko joera daukagu. Hau da, nire nortasun mugatik at kokatzen den pertsona eta gizatalde oro izango da ‘bestea’ niretzat. Beraz, munduko pertsona eta gizatalde guztiek dute berauen ‘beste’-a. Zentsu honetan oso adierazgarria izaten da landa testuinguruan betidanik egon diren herrien arteko liskarrak adibidez. Beraz, gizarte langileak aspektu honetaz oso kontziente izan behar du eta era berean, ulertu, komunitate batera lan egitera sartzen denean, bera ‘bestea’ bilakatu dela gizatalde horren partaidentzat.

Berriz ere diot, ‘bestea’ oso kategoria analitiko garrantzitsua da antropologiarentzat honi esker pertsonok gure nortasuna eraiki eta azpimarratzen dugulako. Honetaz kontziente izan behar gara lanean ari garen momentu oro ‘bestea’-k (edo erabiltzaileak) gure tokitik begiratzeko ekiditzeko. Modu honetan, ‘besteak’ gure eskema kulturalatik azaltzen eta ezagutzen ekiditu behar dugu. Gizatalde edo kultura bakoitza haren arau eta balio sistemaren arabera aztertu beharko dugu beti.

Beraz, antropologia aplikatuak zerbitzu sozialen erabiltzaileak diren pertsonekin lan egiteko behar-beharrezkoak diren hainbat abilezi eskeintzen dizkio. Zentsu honetan, ekarpen etikorik gorena, antropologiari esker gizarte langileak lanean ari denean aurreiritziak alde batera uzten ikasten duela da. Konfidantza, errespetua, pazientzia, entzute aktiboa, e.a. dira gizarte langileak landu behar dituen bestelako gaitasunak eta guzti hauek, metodo antropologikoaren garapenari esker bereganatu daitezke ere.

1.5. Eskema edo mapa kontzeptuala (norberaren lana)

1.6. Bibliografía

Bartoli, Laura. (2002). *Antropología Aplicada. Historia y perspectivas desde América Latina*. Editorial Abya-Yala: Quito (7-18).

De la Cruz, I. (2002). Introducción. En De la Cruz, I. (Coord.), *Introducción a la antropología para la intervención social* (11-15).

Gonzalez, I. & Gaztañaga, A. & Iriondo, R. (1999). *Balioak, ezkon-arauak, hizkuntzak, sexualitatea, familia...gizarte ezberdinetan*. Donostia: Gaiak.

Kottak, Conrad Phillip. (2007). Capítulo 1. La Antropología y sus aplicaciones. En Kottak, C.P. *Introducción a la Antropología Cultural*. McGrawHill: Madrid. (1-10).

- Cap. 2. Códigos éticos y métodos de investigación. En Kottak, C.P. *Introducción a la Antropología Cultural*. McGrawHill: Madrid (21-41).